

Göblyös Péter

Hoppe Rezső

Egy másik elfelejtett név a Mátyás templom zenetörténetéből

Hoppe Rezső (1866. jan. 24. Újlak–1927. jún. 4. Göblyös Péter ny. radiológus főorvos, egyetemi Budapest) 1913. júl. 27.–okt. 19. közt volt *magántanár (Budapest).*
a templom kórusának megbízott vezetője.

A Mátyás templom egykori zenei ezermestere életéről keveset tudunk. Új-lakon, iparos családból született, 1885-ben végezte el a tanítóképzőt, s ebben az évben már a krisztinavárosi templom karnagya is lett. További tanulmányait párhuzamosan végezte, 1889-ban a budai Paedagogium tanárképző intézetben középiskolai és tanítóképzői ének-zenetanári oklevelet szerzett, közben a Zene-akadémián Koessler növendéke volt, s ugyancsak 1889-ben orgona, zeneszerzés és karének szakon diplomázott. 1889–90 között a Központi szeminárium ének-tanáraként és karmestereként működött. Ezután fővárosi szolgálatba lépett, több helyen tanított. 1909-ben a Koronaőr (ma Kosciuszko Tádé) utcai leány-iskolában tanított, 1910-ben a jó nevű Práter utcai polgári fiúiskola igazgatója lett, de 1912-től visszatért a Koronaőr utcai polgári leányiskolába, melyet 15 éven keresztül, haláláig igazgatott. Ebből az iskolából alakult ki a későbbi Szilágyi Erzsébet gimnázium, mely énekkaráról és annak vezetőjéről, Sztojanovits Adriennről („Adi néni”) nevezetes, a polgári leányiskola azonban továbbra is megmaradt, az épületben jelenleg általános iskola működik.

Jelentős szerepet játszott az egyházzében: a Bazilikának, a Mátyás templomnak és a várbeli Zsigmond-kápolnának rendszeres munkatársa volt, karnagyi, organistai, néha magánénekesi minőségben. Tagja volt az Országos Magyar Cecilia Egyesületnek (OMCE) és a Palestrina Kórusnak. Aktívan vett részt a dalármozgalomban is: 40 évig vezette a kiváló színvonalú Budai Dalárdát, melynek, nyugalomba vonulása után, tiszteletbeli karnagya lett.

Tanítványát, Machovich Mária tanítónőt, Machovich Gyula érseki helynök rokonát vette feleségül; három fiú- és egy leánygyermekük született. István fia festőművész lett, de a győri színház zenekarában gordonkázott, a budapesti Városi Színház koncertmestere is volt, Ferencsik Jánost tanította hegedülni; később Svájcba távozott. László fia aranytollas sportújságíró lett. Jenő fia számos színházban működött karmesterként, Miskolcon a diósgyőr-vasgyári dalárdát is vezette. Margit leánya tanárnő volt, írással is foglalkozott. László gyermekei: Pál szintén sportújságíró volt, felesége azonban zenetanárnőként működött;

Adrienn tanári diplomát szerzett, de főleg a lapkiadásban tevékenykedett; László második házasságából származó ifj. László építészmérnökként működött.

1924-ben a nagy értékű Signum laudis kitüntetéssel jutalmazták.

1927. jún. 4-én szívelégtelenségben hunyt el, temetése a Farkasréti temetőben történt, sírja már nincs meg. Halála alkalmából Falk Zsigmond, a *Magyar Dal* folyóirat alapító szerkesztője, elismerő cikkben¹ méltatta.²

Hoppe Rezső alkotásai széles körben ismertté, népszerűvé váltak. Énektan-könyve sikeres volt, három kiadást is megért, a Főváros a polgári leányiskolák részére ennek kötelező használatát írta elő. 1902-től a *Zeneközlöny* társszerkesztője, a *Magyar Dal* felelős szerkesztője volt. Fabó Bertalan Erkel-émlékkönyvének egyik fejezetét ő írta.³

Zeneszerzőként saját korában ismert volt, kórusműveivel, főleg férfikari szerzeményeivel több díjat is nyert. A Széchényi Könyvtár zeneműtárában csak néhány világi kórusműve található, vegyes- vagy férfikari feldolgozásban. Egyházi zeneműveinek kézírata a Mátyás templom archívumában lelhető fel.

Különös módon legmaradandóbb műve egy magyar nóta: „Lakodalom van a mi utcánkban”. Szövegét Móra Ferenc bátyja, a szintén költő Móra István írta. A dal szinte népdallá vált, a magyar nóták kedvelői szívesen éneklék, CD-n is megjelent, csak senki sem tudja, hogy a zeneszerző a Mátyás templom jelentékeny zenei személyisége volt.

Egyelőre nincs adat arról, hogy mikor kezdődött a Mátyás templommal való kapcsolata. Egy 1900-ból való szórólap⁴ szerint 1900. júl. 12-én „a templomi zenealap” javára jótékony célú hangversenyt rendeztek; ennek műsorán szerepelt Beliczay *F-dúr misé-jének* három tétele, ezekben ő orgonált.

Hoppe özvegyének háztartási könyve⁵ fennmaradt, az ebben szereplő adatok szerint 1902-ben Vavrincz Mórtól többször is anyagi juttatást kapott.

Vavrincz Munkanaplójának utolsó, VII. kötetében, mely az 1909 és 1913 közötti időszak eseményeit tartalmazza, már szerepel mint Vavrincz legsokoldalúbb segítsége: ha kellett, vezényelt, ha kellett, orgonált, ha kellett, énekelt. Az utolsó időkben Vavrincz —betegségének súlyosbodása miatt— gyakrabban adta át a vezénylést Hoppénak. Időnként Hoppe egy-egy művét is műsorra tűzte, aki saját műveit valószínűleg mindig maga vezényelte.

¹ Dr. FALK Zsigmond: „Hoppe Rezső”, *Magyar Dal* XXXII (1927) 6–7. sz., júl. 1., 101.

² A családdal kapcsolatos adatokat, valamint Hoppe Rezsővel foglalkozó sajtótermékek adatait, továbbá Hoppe Rezső fotóit Hoppe Adrienn úrnő szívességéből áll módomban közölni.

³ HOPPE Rezső: „Erkel Ferenc és a magyar dalegyesületek”, in *Erkel Ferenc emlékkönyve*. Szerk. Fabó Bertalan. Pátria, Budapest 1910. 223–226.

⁴ A szórólapot a Bárdos Archívumban találtam meg, jelenleg a Mátyás templom archívumában található. Kérésre Bárdos Ágota, az Archívum vezetője volt szíves átengedni a Mátyás templomnak.

⁵ Hoppe Adrienn birtokában.

Hoppe Rezső 21, illetve 38 éves korában.

Vavrinecz betegségének végzetessé válása, majd a karnagy halála után a legtermészetesebb volt, hogy az együttes irányításával a hosszú idő óta hűségesen kitartó, sokoldalúan használható, jól képzett munkatársat, Hoppét bízzák meg. A Főváros mint kegyúr azonban Hoppe mellőzésével Sztojanovits Jenőt, a Bazilika karnagyát nevezte ki a Mátyás templom zenei vezetőjévé. Ebben annak is szerepe volt, hogy Sztojanovits, a Bazilikának felszentelés utáni első zenei vezetője az ottani zenei életet sikerrel szervezte meg, a székesegyház zenekultúráját magas színvonalúra emelte, bár nevét elsősorban sikeres operettjei tették ismertté.

Hoppe megbízatása két és fél hónapra terjedt, ez alatt az idő alatt sem hatásköre, sem lehetősége, sem elegendő ideje nem volt arra, hogy gyökeres változtatásokat hajtson végre. Az együttes személyi állománya sem változott, a Vavrinecz idejében működött szolisták nagy részének tevékenységét Hoppe is igénybe vette. Minthogy az együttes szinte nem is tudott mást, csak Vavrinecz Mór műveit, Hoppe Rezső legfőbb érdeme, hogy ezen az egysíkúvá vált repertoáron lazítani tudott, újabb műveket tűzött műsorra.

Az ő érdeme az is, hogy tovább vezette a Vavrinecz által vezetett Munkanaplót, pontosan rögzítette az együttes eseményeit. Ez alatt a rövid idő alatt végig ő vezényelt. Az orgonista néhány alkalommal Brunner Ilona, ill. Karácsonyi István volt, de Hoppe is gyakran orgonált; érdekes, hogy az akkor már ott működő Sugár Viktor közreműködését nem vette igénybe.

Működésének néhány jelentősebb eseménye:

1913. aug. 15-én, Nagyboldogasszony ünnepén, a templom búcsúnapján —talán nem tudatos búcsúként— Vavrinecz *e-moll misé-je*, *Assumpta est* motettája és Saint-Saëns *Ave Maria*-ja hangzott el Hoppe vezényletével. Az e napot követő éjszakán, aug. 16-án hunyt el a templom volt karnagya.

Aug. 17-én természetesen Vavrineczre emlékezve adták elő a *D-dúr misé-t*, a *Beatus vir-t* és Hoppe *In virtute* c. művét. Érdekes módon nincs adat arra, hogy Vavrinecz emlékére a *Requiem*-jét előadták-e, egyáltalán volt-e ünnepélyes gyászmise. Aug. 20-án, Szent István napján már más szerző volt műsoron: Demény Dezső *E-dúr misé-je* és Bogisich *Boldogasszony, Anyánk*, valamint *Ah, hol vagy* feldolgozásai, valamint *Királyhymusz-a*.

Okt. 5-én Hoppe újabb magyar misét újított fel: Seyler Károly *C-dúr (Esztergomi) misé-jét* tűzte műsora. Okt. 19-én Mozart *B-dúr (Lorettói) misé-jével* búcsúzott, okt. 26-án már az újonnan kinevezett karnagy, Sztojanovits Jenő vezényelte Schubert *G-dúr misé-jét*. A Munkanaplóban határozott vízszintes vonalak jelzik: véget ért egy korszak, új korszak kezdődik. Ennek naplóját már Sugár Viktor, Sztojanovits Jenő helyettese vezette.

Hoppe utolsó Mátyás templomi szereplése 1913 szilveszterén volt: az év végi hálaadáson Sugár kollegiális gesztusaként Hoppe és Sugár felváltva vezényelt. Ekkorra már megtörtént az új énekkar megszervezése, ez az alkalom a régi gárda utolsó és az új együttes első közös szereplése volt.

A háztartási könyv szerint Hoppe 1913 utolsó hónapjaiban a Mátyás templomtól még juttatást kapott. Sugár Munkanaplójában még egyszer szerepel: 1920. júl. 22-én a szervita templomban a Kommün idején kivégzett Fery Oszkár altábornagy és vértanú társai emlékére tartott gyászmisén a Mátyás templom ének- és zenekara Sugár vezetésével Mozart *Requiem*-jét adta elő; Hoppe orgonált. Sztojanovits Jenő temetésén, 1919. jan. 31-én ő vezényelte a Budai Dalárdát.

Az említett munkanapló alapján részletes képet kaphatunk sokoldalú tevékenységéről. Az utolsó, megmaradt kötet szerint működésének két szakasza különíthető el: az első szakaszban Vavrinecz munkatársa; a második szakaszban, Vavrinecz halálától Sztojanovits megjelenéséig az ének- és zenekar megbízott vezetője. Vavrinecz nagyra becsülte legsokoldalúbb munkatársát, 1913-ban a munkanaplóban Hoppe neve mellé mindig feltüntette: igazgató.

Egyházi művei

Vavrinecz időnként mint zeneszerzőt is foglalkoztatta, saját műveit Hoppe vezényelhette. Ilyenkor a templom karnagya a Munkanaplóban megjegyezte: „szerző dirig”. Ez négy alkalommal hiányzik, de valószínűleg ezeket az előadásokat is Hoppe Rezső vezényelte. Jelzett művei: a legsikeresebb *In virtute* volt a leggyakrabban műsoron; Vavrinecz idejében 11, saját idejében 3 alkalommal vezényelte, de egyszer Sztojanovits is előadta. *Anima nostra*: Vavrinecz idejében 5, saját idejében 2 alkalommal vezényelte; kétszer itt is hiányzik a vezénylő személy neve, de valószínű, hogy ekkor is ő dirigált. *Ave Maria*: Vavrinecz idejében 3-szor, saját idejében nem volt műsoron. *Christus factus est*: Vavrinecz halála után, saját idejében egy alkalommal vezényelte. Hoppe művei az említett öt évben tehát 25 alkalommal hangzottak el (ill. 26-odszor az egyetlen Sztojanovits-féle előadás alkalmával.)

Vezénylés

Vavrinecz Mór a vezénylést nagyon ritkán adta át másnak, csak Hoppe Rezsőt és három alkalommal Karácsonyi Istvánt engedte a karmesteri pulpitusra. Hoppe a napló első négy évében alig egyszer-kétszer vezényelt teljes misét; Vavrinecz néha egy-egy tétel vezénylését engedte át neki, 1913-ban azonban, valószínűleg egészségének romlása miatt, gyakrabban adta át a vezénylést, akár úgy is, hogy megosztva vezényeltek egy-egy misét, vagy az egész misén Hoppe dirigált és Vavrinecz orgonált.

1913-ban a teljes nagybőjtöt Hoppe vezényelte végig, a nagyhetet Vavrineczcel megosztva irányította, csak a húsvéti miséket vezette az utóbbi. 1913. júl. 27-től Vavrinecz betegsége már nagyon súlyossá válhatott, mert a vezetést teljesen Hoppéra bízta, aki négyszer is vezényelt. Vavrinecz Mór az aug. 15.

utáni éjszaka halt meg. Júl. 27-től aug. 15-ig tehát az együttest gyakorlatilag már Hoppe Rezső vezette, de hivatalosan csak aug. 17-től bízták meg az ideiglenes vezetéssel; ennek időtartama okt. 19-ig tartott.

Mint ideiglenesen megbízott vezető tehát 15 alkalommal dirigált, ehhez hozzászámítható a Vavrinecz Mór visszavonulása után vezényelt 4 alkalom. Korábban mint Vavrinecz munkatársa 17 alkalommal állt az együttes élén. Összesen tehát a rendelkezésre álló adatok szerint az utolsó 5 évben 36 alkalommal vezényelt a Mátyás templomban. Az általa vezényelt művek:

Misék

(zárójelben a 4 „átmeneti időben” vezényelt mű)

	Vavrinecz idejében	Saját	Összesen		Vavrinecz idejében	Saját	Összesen
Brosig: e-moll mise	1	1	2	Schweitzer: g-moll mise	1		1
Brosig: f-moll mise	1	1	2	Seyler Károly: C-dúr mise	1		1
Demény: E-dúr mise		1	1	Vavrinecz: c-moll mise	1		1
Filke: d-moll mise	2		2	Vavrinecz: D-dúr mise	3	2	5
Filke: e-moll mise	1		1	Vavrinecz: Esz-dúr mise	1	3	4
Fránek: C-dúr mise		1	1	Vavrinecz: e-moll mise	2 (1)	1	4
Mozart: B-dúr mise	2 (1)	1	4	Vavrinecz: Requiem*		1	1
Schubert: G-dúr mise	(1)	1	2	Zsaskovszky: B-dúr mise	1	1	2
Schweitzer: d-moll mise	2		2	Zsaskovszky: D-dúr mise	(1)		1

*Erzsébet királyné halálzási évfordulóján

A fentiek 18 mise 37 előadását jelentik.

Motetták

(zárójelben az „átmeneti időben” előadott művek)

	Vavrinecz idejében	Saját	Összesen		Vavrinecz idejében	Saját	Összesen
Bogisich: Ah, hol vagy...	1	1		Vavrinecz: Afferentur	1		1
Bogisich: Boldogasszony Anyánk	1	1		Vavrinecz: Angelis suis	1		1
Bogisich: Király-himnusz	2		2	Vavrinecz: Angyali üdvözlés	1 (1)		2
Demény: O sacrum convivium	(1)		1	Vavrinecz: Assumpta est	(1)		1
Derlik: Domine Deus	1	1		Vavrinecz: Beatus es	1		1
Führer: Te Deum	1	1		Vavrinecz: Beatus vir	1	1	2
Hoppe: Anima nostra	5	2	7	Vavrinecz: Benedicite	1		1
Hoppe: Ave Maria	3		3	Vavrinecz: Benedicta es	2		2
Hoppe: Christus factus est	1	1		Vavrinecz: Constitues	1		1
Hoppe: In virtute	11	3	14	Vavrinecz: Diffusa est	1		1
Kasics: Audi filia	1	1		Vavrinecz: Ecce crucem	1		1
Mozart: Ave verum	1	1		Vavrinecz: Ecce sacerdos	2		2
Paradeiser: Mihi autem	1	1		Vavrinecz: In me gratia	1		1
Saint-Saëns: Ave Maria in B	1 (1)	1	3	Vavrinecz: Laudate Dominum	1		1
Vargyas: Király-himnusz	1	1		Vavrinecz: Mi Atyánk	2 (1)		3
				Vavrinecz: Miserere	2		2

Vavrinecz: Os iusti	3	3	Vavrinecz: Tribulationes		
Vavrinecz: Regina caeli	1	1	(bemutató előadás)	1	1
Vavrinecz: Salve Regina	1	1	Vavrinecz: Veritas mea	2	2
Vavrinecz: Scapulis suis	1	1	Váray: Pange lingua	1	1
Vavrinecz: Sederunt	1 (1)	2	Wolf: Protege	1	1

Összesen 40 mű 75 előadása, ebből Vavrinecz 23 művének 34 előadása a művek 57%-át, az előadások 45%-át teszi ki. A művek túlnyomó többsége szólómű, zenekari kíséret mindig volt, de az énekkar csak ritkán jutott szerephez.

Orgonálás

Az orgonista gyakran nincs jelölve; lehet, hogy ilyenkor maga Vavrinecz Mór orgonált is. Hoppe vezénylései alatt Brunner Ilona 5, Karácsonyi István 3 alkalommal orgonált. Megbízotti idejében Hoppe mindig feljegyezte, hogy ő maga vezényelt, de az orgonista személyét sohasem tüntette fel.

Közreműködésével az alábbi műveket adták elő:

Misék

Beliczay: F-dúr mise	1	Mozart: B-dúr mise	3
Brosig: e-moll mise	1	Schubert: G-dúr mise	1
Demény: E-dúr mise	3	Vavrinecz: D-dúr mise	2
Horák: d-moll mise	1	Vavrinecz: Esz-dúr mise	4

Ez 8 mise 16 előadását jelenti. A misék közül ötöt vezényelt is.

Rövidebb művek

Bogisich: Boldogasszony Anyánk	1	Vavrinecz: Exsultabunt	3
Mozart: Ave verum	1	Vavrinecz: Iustorum animae	5
Paradeiser: Mihi autem	1	Vavrinecz: Lauda Jerusalem	2
Szabó X. F.: Ascendit	1	Vavrinecz: Mi Atyánk	1
Vavrinecz: Alleluia ascendit	2	Vavrinecz: Nagyasszonyunk,	
Vavrinecz: Angyali üdvözlét	1	Hazánk reménye	1
Vavrinecz: Benedicta	1	Vavrinecz: Os iusti	1
Vavrinecz: Diffusa est gratia	1	Vavrinecz: Salve Regina	2

Ez 15 mű 24 előadását jelenti. Ezek közül 11 Vavrinecz Mór szerzeménye, melyeket Hoppe Rezső 20 alkalommal játszott.

Az 5 év alatt Hoppe összesen 16 alkalommal orgonált. Ezek közül 3 alkalommal Karácsonyi (1912-ben Schubert *G-dúr*, Demény *E-dúr*, Mozart *B-dúr miséjében*), a többi misén Vavrinecz vezényelt.

Emlékezetes volt 1909. aug. 18. A király születésnapján „a király orgonáján”⁶ hárman is orgonáltak: Hoppe, Fráneek Gábor, a győri székesegyház karnagya

⁶ A „király orgonája” elnevezés azon alapul, hogy Ferenc József az orgona építéséhez saját magánvagyonából 50 000 koronával járult hozzá. Sugár a *Budavári Koronázó Főtemplom (Mátyástemplom) épülete, egyházi zenéje és orgonái*. (A szerző kiadása, 1932) c. művében (19. o.) azt írja, hogy az új orgona szeptemberre készült el, és a hivatalos átadás csak okt. 21-én volt.

és a gyár részéről Rieger Ottó. Érdekes, hogy Vavrinecz az orgona tervezőjét, Sugár Viktort nem említi. Az már nem derül ki, hogy az ünnepi misén ki mit játszott. A szertartáson Vavrinecz *c-moll misé*-je és más művei hangzottak el. Az új orgonát Kohl Medárd püspök már a templom búcsúján, aug. 15-én felszentelte, aug. 18. tehát valamilyen „szakmai bemutató” lehetett.⁷

Szólóénekes

Hoppe néhányszor mint szólóénekes is szerepelt. 1912-ben a nagypénteki, 1913-ban a virágvasárnapi passióban Jézus szerepét énekelte, 1909-ben Schubert *G-dúr misé*-jének basszusszólóját, s ugyanabban az évben Horák *d-moll misé*-je basszusszólóját is énekelte, az utóbbi alkalommal közben orgonált is.

Függelék

A dolgozatban említett kevésbé ismert szerzők és zenészek életrajzi vázlatai (a *Magyar Egyházzene*-re való utalásokkal):

Beliczay Gyula: XX (2012/2013) 375. 29. jz.

Bogisich Mihály: XX (2012/2013) 372. 6. jz.

Brosig, Moritz: XX (2012/2013) 376. 35. jz.

Brunner Ilona: XX (2012/2013) 379. 60. jz.

Demény Dezső: XX (2012/2013) 375. 30. jz.

Derlik József (?-?): Sugár említi, hogy Derlik művei az 1880-as években a Mátyás templomban megvoltak, és előadták őket. Más adat nem ismeretes.

Filke, Max: XX (2012/2013) 376. 34. jz.

Fránek Gábor: XX (2012/2013) 376. 37. jz.

Führer, Robert: XX (2012/2013) 377. 48. jz.

Horák, Wenzel Emanuel: XX (2012/2013) 376. 40. jz.

Karácsonyi István: XX (2012/2013) 378. 59. jz.

Kasics Oszmán (?-?): Durigo Ilona énekesnő férje volt.

Paradeiser Károly és János: XX (2012/2013) 378. 56. jz.

Schweitzer, Johann: XX (2012/2013) 376. 42. jz.

Seyler Károly: XX (2012/2013) 375. 31. jz.

Szabó Xavér Ferenc: XX (2012/2013) 377. 52. jz.

Vargyas: ?

Váray Ferenc: XX (2012/2013) 378. 55. jz.

Wolf Cyrill (1825–1915): morva származású, Bécsben élt katolikus egyházzene-szerző, orgonaművész, karmester, zenetanár. A bécsi minoriták, domonkosok, majd az egyetemi templom zenei vezetője volt.

Zsaskovszky Endre: XX (2012/2013) 375. 32. jz.

⁷ GÖBLYÖS Péter: „Vavrinecz Mór zeneszerző, a Mátyás templom egykori karnagya (1858–1913)”, *Magyar Egyházzene* XX (2012/2013) 384–385 (a teljes tanulmány: 371–390).

Irodalom

VAVRINECZ Mór — HOPPE Rezső — SUGÁR Viktor: *Munkanapló 1909–1914*. A Mátyás templom archívuma.

SZINNYEI József: *Magyar írók élete és munkái*. I–XIV. Hornyánszky, Budapest 1891–1914.

SZABOLCSI Bence — TÓTH Aladár (szerk.): *Zenei lexikon* I–II. Győző Andor, Budapest 1930–31.

BARTHA Dénes — TÓTH Margit (szerk.): *Zenei lexikon* I–III. Zeneműkiadó Vállalat, Budapest 1965.

DIÓS István (főszerk.) — VICZIÁN János (szerk.): *Magyar Katolikus Lexikon* I–XV. Szent István Társulat, Budapest 1993–2010. <http://lexikon.katolikus.hu/>

KENYERES Ágnes (főszerk.): *Magyar Életrajzi Lexikon*. Arcanum DVD Könyvtár VI. Lexikonok, adattárak. Budapest 2004.

Wikipédia

GÖBLYÖS Péter: „Vavrinecz Mór zeneszerző, a Mátyás templom egykori karnagya (1858–1913)”, *Magyar Egyházzene* XX (2012/2013) 371–390.

(Göblyös Péter az 1913-as év eseményeit részletesen is feldolgozta, írása a Mátyás templom archívumában található.)

Hoppe Rezső 60 éves korában.